

Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань «Роль, значення та вплив громадянського суспільства на формування етнонаціональної політики єдності в Україні»

У сфері етнонаціональної політики діють норми *Конституції України*, які закріплюють права української нації, національних меншин, корінних народів та закордонних українців.

За ст.ст. 10-12 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова; держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

За ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються: права корінних народів і національних меншин; порядок застосування мов; засади регулювання демографічних та міграційних процесів; територіальний устрій України. Згідно ст. 138 Конституції України, до відання АР Крим належить: забезпечення функціонування і розвитку державної та національних мов і культур в АР Крим; охорона і використання пам'яток історії; участь у розробленні та реалізації державних програм повернення депортованих народів. Відповідно до ст. 119 Конституції України, місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують виконання в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин програм їх національно-культурного розвитку.

Територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх етнічних і культурних традицій (ст. 132 Конституції України). Усі наведені норми Основного закону зберігають свою дію з 1996 р. без будь-яких змін.

Низка *законів України* визначає специфіку участі громадських об'єднань у етнонаціональних відносинах. Зокрема, Верховною Радою України схвалено закони України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р. № 2494-ХІІ, «Про закордонних українців» від 4 березня 2004 р. № 1582-IV, «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 р. № 5029-VI, «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI, «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 р. № 5207-VI, «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою» від 17 квітня 2014 р. № 1223-VII та низку парламентських постанов, зокрема за результатами профільних парламентських слухань.

Питання, що становлять предмет парламентських слухань, регламентовано ст.ст. 6, 9, 13, 14 закону України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р. № 2494-XII. За цими нормами, держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, використання національної символіки, відзначення національних свят, сповідування своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Громадяни України, які належать до національних меншин, мають право відповідно обиратися або призначатися на рівних засадах на будь-які посади до органів законодавчої, виконавчої, судової влади, місцевого самоврядування, в армії, на підприємствах, в установах і організаціях. Громадяни, які належать до національних меншин, вільні у виборі обсягу і форм здійснення прав, що надаються їм чинним законодавством, і реалізують їх особисто, а також через відповідні державні органи та створювані громадські об'єднання. Участь або неучасть громадянина України, який належить до національної меншини, у громадському об'єднанні національної меншини не може служити підставою для обмеження його прав. Державні органи сприяють діяльності національних громадських об'єднань, які діють відповідно до чинного законодавства.

Водночас законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства юстиції України, Міністерства культури України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів, а також Державного космічного агентства України» від 16 жовтня 2012 р. № 5461-VI було скасовано низку норм закону України «Про національні меншини в Україні». Зокрема, було змінено положення ст. 5 за якою у Верховній Раді України, в разі необхідності – в місцевих Радах народних депутатів, діяли постійні структури з питань міжнаціональних відносин, а в місцевих органах державної виконавчої влади могли створюватися відповідні структурні підрозділи. Скасовано положення цієї статті, за якими при місцевих радах могли утворюватися і функціонувати на громадських засадах дорадчі органи з представників національних меншин; порядок формування цих органів визначався відповідними радами самостійно.

При профільному центральному органі виконавчої влади передбачалося функціонування, як дорадчого органу Ради представників громадських об'єднань національних меншин України. Крім того, законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства юстиції України, Міністерства культури України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів, а також Державного космічного агентства України» було скасовано норми ч. 2 ст. 14 закону України «Про національні меншини в Україні» за якими національні громадські об'єднання мають право висувати своїх кандидатів у депутати на виборах органів державної влади відповідно до Конституції України, законів про вибори народних депутатів України і депутатів місцевих рад.

Залучення громадських об'єднань до вирішення етнонаціональних питань передбачається *законом України «Про закордонних українців» від 4 березня 2004 р. № 1582-IV*, зокрема його статті 2, 3, 4, 10-1, 10-2 та 12. Зокрема, до складу Національної комісії з питань закордонних українців входять, серед інших, представники громадських організацій, які опікуються питаннями закордонних українців, з правом дорадчого голосу.

Заявник на отримання статусу закордонного українця, серед іншого, може підтвердити українське етнічне походження або походження з України відповідними документами або свідченнями громадських організацій закордонних українців. До документів може бути додано характеристику-клопотання громадської організації закордонного українця, членом якої є заявник. Держава в особі її органів влади гарантує і забезпечує захист передбачених законодавством України прав та інтересів закордонних українців – учасників благодійництва та благодійної діяльності, заохочує здійснення такої діяльності.

Кабінет Міністрів України має сприяти проведенню заходів щодо забезпечення співпраці із закордонними українцями за участю громадськості. До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями, серед іншого, належать:

- надання громадським організаціям (осередкам) закордонних українців організаційної, методичної, технічної та іншої допомоги в їх діяльності;
- надання фінансової підтримки для виконання заходів, що здійснюються громадськими організаціями закордонних українців, зокрема форумів, конгресів, конференцій, семінарів за участю закордонних українців в Україні та за кордоном.

Водночас, із закону України «Про закордонних українців» *законом України «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус закордонних українців» від 9 лютого 2012 р. № 4381-VI* було виключено ч. 2 ст. 11, за якою Україна з метою задоволення національно-культурних і мовних потреб закордонного українця надає в місцях компактного проживання українців за кордоном організаційну, методичну, технічну та іншу допомогу українським культурно-інформаційним центрам.

Варто зазначити, що *закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 р. № 5029-VI*, взагалі не передбачає участь громадських об'єднань у визначенні режиму функціонування мов в Україні та відповідних відносин. Цей акт лише передбачає можливість утворення ініціативних груп щодо ініціювання схвалення рішень місцевою радою про запровадження на її території регіональної мови – відповідно до законодавства про референдуми (абз. 4, 5 ч. 3 ст. 7 цього закону). За ч. 7 ст. 7 цього закону у межах території, на якій поширена регіональна мова або мова меншини, здійснення заходів щодо її розвитку, використання і захисту, передбачених цим законом, є обов'язковим, серед іншого, для будь-яких об'єднань громадян, незалежно від їх статутних завдань. Водночас, обов'язку підтримки державної мови *законом* не передбачено.

В законі України «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою» від 17 квітня 2014 р. № 1223-VII, не йдеться про будь-які форми залучення громадських об'єднань до процесів відновлення прав депортованих.

Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI не передбачає специфіки утворення громадських об'єднань для захисту етнічних прав. Водночас, за ст. 4 цього акту, забороняється утворення і діяльність громадських об'єднань, мета (цілі) або дії яких спрямовані на розпалювання міжетнічної, расової, ворожнечі.

Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 р. № 5207-VI, серед іншого, передбачає, захист від дискримінації за етнічною та расовою ознаками. За ст. 9 цього акту, громадські організації визначено серед суб'єктів, наділених повноваженнями щодо запобігання та протидії дискримінації. Державні органи, органи влади АР Крим та органи місцевого самоврядування, в межах своїх повноважень, мають співпрацювати з громадськими організаціями щодо дотримання принципу недискримінації (ст. 12 закону). У ст. 13 цього акту визначено права громадських організацій щодо запобігання та протидії дискримінації, до яких віднесено право:

- брати участь у розробленні рішень, що приймаються державними органами, органами влади АР Крим та органами місцевого самоврядування, щодо запобігання та протидії дискримінації;
- делегувати своїх представників до складу консультативно-дорадчих органів з питань запобігання та протидії дискримінації у разі їх утворення при державних органах, органах влади АР Крим та органах місцевого самоврядування;
- проводити моніторинг з питань запобігання та протидії дискримінації;
- представляти в судах інтереси осіб та/або груп осіб, стосовно яких було застосовано дискримінацію;
- проводити громадську антидискримінаційну експертизу проектів нормативно-правових актів;
- провадити іншу діяльність відповідно до законодавства з питань дотримання принципу недискримінації.

Порядок проведення громадськими організаціями громадської антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів, за цим законом, визначається постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 р. № 61.

Участь громадських об'єднань в етнонаціональних відносинах передбачено низкою *міжнародних угод України*. Україна є учасником Міжнародної конвенції ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. (ратифіковано 21 січня 1969 р.; застереження знято указом Президії Верховної Ради від 14 березня 1989 р. № 7248-XI, приєднання до змін відбулося через схвалення постанови Верховної Ради від 4 лютого 1994 р. № 3936-XII). Законом «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин» від 9 грудня 1997 р. № 703/97-ВР Україна приєдналася до Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин 1997 р. і законом «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» від 15 травня 2003 р. № 802-IV – до Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 2003 р.

Згідно зі ст. 4 *Міжнародної конвенції ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р.*, Україна має осуджувати всі організації, які ґрунтуються на ідеях або теоріях переваги однієї раси чи групи осіб певного кольору шкіри або

етнічного походження або намагаються виправдати, або заохочують расову ненависть і дискримінацію в будь-якій формі, і зобов'язуються вжити негайних і позитивних заходів, спрямованих на викорінення всякого підбурювання до такої дискримінації чи актів дискримінації. За ст.ст. 2, 5 цієї Конвенції Україна має, невідкладно та всіма можливими способами проводити політику ліквідації всіх форм расової дискримінації і сприяти взаєморозумінню між усіма расами, і для цього забезпечити рівноправність кожної людини перед законом, без розрізнення раси, кольору шкіри, національного або етнічного походження, особливо щодо здійснення низки прав, зокрема права на свободу асоціацій.

Для захисту права на свободу асоціацій, в контексті ліквідації всіх форм расової дискримінації і сприяння взаєморозумінню між усіма расами за ст. 6 цієї Конвенції, Україна має забезпечити кожній людині, на яку поширюється їх юрисдикція, ефективний захист і засоби захисту через компетентні національні суди та інші державні інститути в разі будь-яких актів расової дискримінації, що посягають, порушуючи цю Конвенцію, на її права людини та основні свободи, а також права подавати в ці суди позов про справедливе й адекватне відшкодування чи оплату за всяку шкоду, якої завдано в результаті такої дискримінації.

За ст. 14 цієї Конвенції Україна визнала для себе компетенцію Комітету ООН по ліквідації расової дискримінації, а саме – в межах його юрисдикції приймати і розглядати повідомлення від окремих осіб чи груп осіб, які твердять, що вони є жертвами порушення Україною якихось прав, викладених у цій Конвенції, зокрема й права на свободу об'єднань (асоціацій).

Згідно вимог *Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин 1995 р.*, Україна зобов'язується створити необхідні умови для того, щоб особи, які належать до національних меншин, мали можливість зберігати та розвивати свою культуру, зберігати основні елементи своєї самобутності, зокрема релігію, мову, традиції та культурну спадщину (ч. 1 ст. 5 Конвенції). При цьому Україна має забезпечити поважання прав кожної особи, яка належить до національної меншини, на свободу асоціації та окремо – для кожної особи, яка належить до національної меншини, визнати право створювати релігійні установи, організації та асоціації (ст. 7, 8 Конвенції).

Україна має не перешкоджати особам, які належать до національної меншини, створювати та використовувати друковані засоби масової інформації. У рамках законодавства, що регулює радіо та телебачення, Україна, по можливості, має забезпечити особам, які належать до національної меншини можливість створення та використання своїх власних засобів масової інформації (ч. 3 ст. 9 Конвенції). В рамках своїх освітніх систем, Україна має визнати за особами, які належать до національних меншин, право створювати свої власні приватні освітні та учбові заклади і керувати ними (ч. 1 ст. 13 Конвенції). Україна має створити необхідні умови для ефективної участі осіб, які належать до національних меншин, у культурному, соціальному та економічному житті та у державних справах, зокрема тих, які їх стосуються (ст. 15 Конвенції).

Крім того, згідно ч. 2 ст. 17 цієї Конвенції Ради Європи, Україна зобов'язана не перешкоджати здійсненню права осіб, які належать до національних меншин, брати участь у діяльності неурядових організацій, як на національному, так і на

міжнародному рівнях. Водночас, ст. 23 цієї Конвенції поширює формат реалізації прав меншин, зокрема права на асоціацію, до відповідних положень Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини або протоколів до неї. За цією Конвенцією, Україна має звітувати Генеральному секретарю та до Комітету міністрів Ради Європи про дотримання відповідних прав представників меншин та визнає компетенцію консультативного комітету, утвореного для визначення адекватності заходів, вжитих державами Європи для здійснення принципів, проголошених у цій Рамковій конвенції.

Згідно з вимогами до *Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 1992 р.*, Україна має дбати про те, щоб відповідні організації, зокрема, громадські, були проінформовані щодо прав і обов'язків, визначених цією Хартією (ст. 6 Хартії). Здійснюючи політику щодо регіональних мов або мов меншин, Україна має враховувати не лише потреби, але й побажання тих груп населення, які користуються цими мовами. Тому хартія містить рекомендації Україні, щодо створення органів, які консультували б владу з усіх питань, що стосуються регіональних мов або мов меншин (ч. 4 ст. 7 Хартії).

Відповідно до ст. 11 Хартії Україна зобов'язана визначити функцій громадських засобів масової інформації у забезпеченні функціонування регіональних мов або мов меншин. Поряд з цим, Україна має забезпечити представництво або врахування інтересів осіб, які вживають регіональні мови або мови меншин, в органах, створених відповідно до Хартії для гарантування свободи і плюралізму засобів масової інформації. Вказані обов'язки України відповідно до вимог ст.ст. 15-17 Хартії має контролювати як Генеральний секретар Ради Європи так і спеціально утворений Комітет експертів.

При цьому законно створені органи або асоціації України (зокрема та насамперед громадські) можуть звертати увагу Комітету експертів на питання, які стосуються зобов'язань України. Після консультацій з Україною Комітет експертів може врахувати таку інформацію під час підготовки доповіді щодо виконання Україною Хартії. Загалом органи або асоціації України можуть також робити заяви стосовно політики, яку Україна проводить у сфері регіональних мов або мов меншин.

Отже, можна констатувати, що вимоги Хартії щодо залучення громадських структур до забезпечення мовних прав етнічних груп виходять за рамки закону України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 р. № 5029-VI.

Тривалий час Україна була членом *Угоди з питань, пов'язаних з відновленням прав депортованих осіб, національних меншин і народів СНД 1992 р.*, ратифікованої парламентською постановою від 17 грудня 1993 р. № 3736-XII із Протоколом до неї 2003 р., ратифікованим законом України від 18 лютого 2004 р. № 1501-IV. Через непідтвердження Україною подальшої дії, ця Угода втратила чинність для України з 26 червня 2013 р. (лист МЗС України № 72/14-612/2-304). Втім, як і закон України «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою» від 17 квітня 2014 р. № 1223-VII вона не передбачала залучення громадських структур у забезпечення відновлення прав депортованих за етнічною ознакою.

Незважаючи на те, що України брала участь у підписанні Конвенції про забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин СНД 1994 р, наша держава не приєдналася до неї.

Участь громадських структур у забезпеченні етнічних прав меншин передбачено низкою двосторонніх угод України. Зокрема, у ст.ст. 5, 9 Угоди між Україною та Республікою Білорусь про співробітництво у забезпеченні прав осіб, які належать до національних меншин від 23 липня 1999 р., ратифікованій законом України від 23 березня 2000 р. № 1601-III, закріплено обов'язки обох держав визнавати за особами, які належать до національних меншин, право створювати відповідно до порядку, встановленого законодавством держави проживання, громадські організації, національні культурні і навчальні заклади для збереження та розвитку етнічної, культурної і мовної самобутності.

Діяльність зазначених організацій та закладів може фінансуватися за рахунок пожертвувань і добровільних внесків, а також при наданні їм допомоги державою-учасницею згідно з її національним законодавством. Україна та Білорусь зобов'язалися заохочувати діяльність інформаційно-культурних центрів іншої Сторони на своїй території та сприяти організації їхньої роботи.

Подібні норми містяться у ст. 6, ст. 9 Угоди між Україною і Республікою Молдова про співробітництво у забезпеченні прав осіб, які належать до національних меншин від 17 грудня 2009 р., ратифікованій законом України від 5 жовтня 2010 р. № 2577-VI. Водночас, у цій угоді додатково вказано на розвиток співробітництва культурно-інформаційних центрів з культурно-просвітницькими об'єднаннями національних меншин обох сторін; констатується, що громадські об'єднання національних меншин мають ті ж права, що й інші подібні організації, зокрема, у користуванні будівлями, радіомовленням, телебаченням, пресою, іншими засобами масової інформації.

Крім того, україно-молдовська угода передбачає можливість створення національно-культурними товариствами, в межах діючого законодавства, навчальних закладів із навчанням рідною мовою чи для вивчення рідної мови. За ст. 12 цієї Угоди її сторони зобов'язалися створити Змішану міжурядову українсько-молдовську комісію з питань забезпечення прав національних меншин для підготовки та розгляду спільних програм і заходів, що здійснюватимуться у сфері забезпечення прав української національної меншини в Республіці Молдова та молдовської національної меншини в Україні. Ця комісія має складатися з рівної чисельності членів від кожної сторони, включаючи і представників громадських об'єднань національних меншин.

Особливості участі громадських об'єднань у етнонаціональних відносинах також регламентовано у низці *підзаконних актів*, схвалених Верховною Радою України. Так, парламентом України схвалено Декларацію прав національностей України від 1 листопада 1991 р. № 1771-XII. За ст. 2, 6, 7 цього акту Українська держава гарантує всім національностям існування національно-адміністративних одиниць та гарантує всім національностям право створювати свої культурні центри, товариства, земляцтва, об'єднання.

Ці організації можуть здійснювати діяльність, спрямовану на розвиток національної культури, проводити в установленому законом порядку масові

заходи, сприяти створенню національних газет, журналів, видавництв, музеїв, художніх колективів, театрів, кіностудій. За нормами Декларації, національні культурні центри і товариства, представники національних меншин мають право на вільні контакти із своєю історичною батьківщиною.

Водночас низка постанов Верховної Ради України, схвалених з етнополітичних питань, не передбачає участі громадських об'єднань у відповідних процесах. До таких актів слід віднести Рекомендації парламентських слухань «Проблеми законодавчого врегулювання та реалізації державної політики щодо забезпечення прав кримськотатарського народу та національних меншин, які були депортовані і добровільно повертаються в Україну», схвалені парламентською постановою від 20 квітня 2000 р. № 1660-III; постанови Верховної Ради України «Про державну підтримку газет, що видаються мовами національних меншин» від 6 лютого 2003 р. № 528-IV та «Про відзначення Міжнародного дня голокосту ромів» від 8 жовтня 2004 р. № 2085-IV відповідно.

У *Рекомендаціях парламентських слухань на тему: «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці»*, затверджених постановою Верховної Ради України від 19 січня 2010 р. № 1807-VI міститься констатація низки факторів участі громадських структур у етнонаціональних процесах. Зокрема, вказано на діяльність Української всесвітньої координаційної ради із реалізації заходів з налагодження співпраці із закордонними українцями. Згадано про створення при закордонних дипломатичних установах України рад громадських організацій закордонних українців, діяльність яких спрямована на їх консолідацію, збереження національно-культурної самобутності, зміцнення зв'язків з історичною батьківщиною.

Відзначено на формалізацію співпраці органів виконавчої влади з громадськими організаціями закордонних українців, зокрема Світовим конгресом українців, Європейським конгресом українців тощо. У рекомендаціях вказано, що координація дій органів державної влади та провідних осередків закордонних українців потребує подальшого вдосконалення. Для цього Кабінету Міністрів України запропоновано:

- під час підготовки проектів законів про Державний бюджет України передбачати належне фінансування видатків на здійснення співпраці із закордонними українцями та їх громадськими організаціями, у тому числі на:

- сприяння діяльності українських культурно-інформаційних центрів в державах, де проживають закордонні українці;

- облаштування приміщень для громад закордонних українців, осередків української культури, бібліотек, українських шкіл та класів за кордоном та ін.;

- активізувати співпрацю з громадськими організаціями закордонних українців шляхом підготовки та укладення спільних документів про співпрацю, об'єднання зусиль щодо забезпечення прав українських меншин за кордоном;

- з метою вивчення мови, історії, традицій, культури України запровадити постійні програми обміну між молодіжними та студентськими організаціями України та закордонних українців;

- вивчити питання щодо можливості створення в місті Києві Світового культурно-інформаційного центру українців.

Парламентські слухання на тему «Етнонаціональна політика України: здобутки та перспективи», що відбулися 11 грудня 2011 р. згідно постанови Верховної Ради України від 8 вересня 2011 р. № 3711-VI із запрошенням для участі представників всеукраїнських громадських організацій національних меншин України, взагалі залишилися без схвалення відповідних рекомендацій. Постановою Верховної Ради України від 16 травня 2012 р. № 4707-VI проект відповідної постанови реєстр. № 10247, поданий народними депутатами, був взятий за основу, без наступного затвердження. У запропонованому проекті рекомендацій відзначалося, що стійкість міжнаціональних відносин, відсутність конфліктів та протистоянь в Україні є наслідком і свідченням співпраці органів влади з громадськими організаціями національних меншин і національно-культурними об'єднаннями.

Констатувалося, що у регіонах держави функціонує близько 100 центрів національних культур, діяльність багатьох із них фінансується з місцевих бюджетів. За підтримки держави діють будинки народної творчості, центри фольклору та етнографії, тисячі національних аматорських колективів. Функціонує мережа культурно-освітніх центрів та недільних шкіл, де представники різних етносів вивчають рідну мову та культуру свого народу. Робота цих закладів здійснюється за постійного сприяння органів освіти і культури, національно-культурних товариств і просвітницьких організацій.

До головних завдань у цій сфері, на думку учасників слухань, мав бути віднесений діалог між органами державної влади та національними меншинами, здійснення підтримки їх громадських організацій. Тому, у проекті містилися наступні рекомендації:

1) Президенту України – розглянути питання утворення Ради керівників всеукраїнських громадських організацій національних меншин України при Президентові України;

2) Кабінету Міністрів України:

- удосконалити механізм фінансової підтримки за рахунок бюджетних коштів програм (проектів, заходів), розроблених громадськими організаціями національних меншин;

- розглянути питання про надання громадським організаціям, статутна діяльність яких спрямована на захист прав етнічних спільнот, в оренду приміщень, що перебувають у державній власності, для розташування в них культурних центрів національних громад без застосування конкурсних процедур і на пільгових умовах;

- вжити заходів щодо створення у м. Києві Центру розвитку культур національних меншин (Будинку національностей України);

3) Міністерству культури України:

- вжити заходів щодо забезпечення утворення і діяльності Ради представників всеукраїнських громадських організацій національних меншин;

- підтримувати діяльність громадських організацій національних меншин, спрямовану на збереження і розвиток їх мови, історії, культури, традицій з метою зміцнення міжетнічної злагоди, збагачення культурного розмаїття України;

- активізувати міжнародні зв'язки з державами, що мають в Україні етнічно споріднені спільноти, сприяти розвитку етнокультурних зв'язків громадських організацій національних меншин з відповідними громадськими організаціями за кордоном.

4) місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування:

- розглянути питання про надання громадським організаціям національних меншин в оренду приміщень, що перебувають у комунальній власності, для розташування в них культурних центрів національних громад без застосування конкурсних процедур і на пільгових умовах;

- сприяти діяльності національно-культурних товариств, зокрема за рахунок цільових асигнувань з місцевого бюджету, залучати з цією метою кошти меценатів, благодійних та інших організацій.

Після Революції Гідності постановою Верховної Ради України від 20 березня 2014 р. № 1140-VII було схвалено *Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави*. У цьому акті Україна визнала Меджліс кримськотатарського народу, як виконавчий орган Курултаю кримськотатарського народу, та Курултай як вищий представницький орган кримськотатарського народу та заявила про свою підтримку Декларації ООН про права корінних народів.

За цією Заявою, розробка урядом України проектів законів України та нормативно-правових актів, які визначають та закріплюють статус кримськотатарського народу як корінного народу України, мала відбуватися шляхом консультацій з Меджлісом кримськотатарського народу, відповідно до міжнародного права і стандартів забезпечення прав людини, корінних народів та національних меншин. Додатково, Верховна Рада України доручила Кабінету Міністрів України розробити практичні механізми взаємодії між органами виконавчої влади України та Меджлісом кримськотатарського народу.

Постановою Верховної Ради України від 17 червня 2014 р. № 1331-VII було схвалено *Заяву Верховної Ради України «Про утиски та недотримання прав українців у Росії та невідкладні заходи щодо задоволення національно-культурних та мовних потреб закордонних українців»*. У цій Заяві констатувалося, що влада Росії заборонила діяльність провідних загальнофедеральних українських організацій та двічі відмовляла в реєстрації нового такого громадського об'єднання.

Серед утисків українського руху в Росії називалися факти переслідувань та залякувань активістів українських громадських організацій. Відзначалося, що органи державної влади Росії реалізують курс на підлив організованого українського руху в країні, підміну його новоствореними псевдоукраїнськими організаціями та мінімізацію проявів активної громадської та національної позиції українців у Росії. Тому, Верховна Рада України висловила підтримку їх прагнення до організованої громадської та культурної діяльності, зокрема необхідність існування і ефективної діяльності українських громадських організацій із загальноросійським статусом, що сприятимуть збереженню самобутності та мови, розвитку освіти і національної культури.

На опрацюванні парламенту України тривалий час знаходилися проекти Концепції державної етнополітики (етнонаціональної політики) України, які так і не було схвалено. Як випливає з аналізу згаданих проектів Концепції їхні автори намагалися поєднати у єдиній моделі ліберально-індивідуалістичне та колективно-солідарне ставлення до етнічних відносин; прагнули вирішити у нормативному акті складні загальнотеоретичні питання етнічної самоорганізації суспільства замість розробки практичних кроків щодо забезпечення та захисту етнічних прав індивідів та колективних прав етнічних груп. Вказані проекти Концепції не містили перспективних пропозицій щодо удосконалення механізмів залучення громадських структур у забезпеченні етнонаціонального розвитку України.

До актуальних завдань законодавчої діяльності у сфері залучення громадських структур до системи етнонаціональних відносин можна віднести наступні:

- відображення інституту національно-культурної автономії для представників національних меншин та корінних народів у законодавстві України як системи загальноукраїнських та місцевих, правозахисних, освітніх, молодіжних громадських та релігійних об'єднань, що має особливі права та компетенцію;

- визначення у законодавстві формату діяльності консультативно-дорадчих органів з етнонаціональних питань при органах місцевого самоврядування, місцевих та відповідних центральних органах виконавчої влади, при профільному комітеті Верховної Ради України із можливим критичним відновленням механізмів, скасованих законом України від 16 жовтня 2012 р. № 5461-VI;

- окреслення особливостей залучення громадських організацій до процесів співпраці із закордонними українцями та захисту етнічних прав українців та представників корінних народів України на тимчасово окупованих територіях, у зоні антитерористичної операції та на території держави-агресора;

- обов'язкове залучення громадських об'єднань національних меншин, корінних народів України та закордонних українців, із дотриманням принципу їх попередньої вільної та усвідомленої згоди, у процесі розроблення нових та зміни чинних нормативних актів, схвалення управлінських рішень та публічного фінансування будь-яких питань у сфері етнонаціональних відносин;

- сприяння участі громадських об'єднань національних меншин, корінних народів України та закордонних українців у співпраці з аналогічними іноземними об'єднаннями та у діяльності відповідних структур міжнародних організацій – ООН, Ради Європи, ОБСЄ тощо.

**Інститут законодавства
Верховної Ради України**